

vrouwenverenigingen. Laat ik hier dan duidelijk zeggen dat zo'n angst ongegrond is. De bonden hebben hun voorkeur uitgesproken voor aparte verenigingen voor mannen en vrouwen. We onderzoeken de mogelijkheden voor samenwerking om de bestaande verenigingen zo goed mogelijk te dienen. Daarnaast schenken we aandacht aan de steeds grotere groep mannen en vrouwen die de voorkeur geven aan gemengd vergaderen.

Tot slot

De bonden zijn er niet voor zichzelf. Ze willen alleen het verenigingswerk zo goed mogelijk ondersteunen.

Wanneer de bijbelstudie in de gemeenten bloeit, zal dat tot opbouw van die gemeenten zijn. Want dan leert men de rijkdom van het Woord dat tot het leven leidt, steeds beter kennen. En daarmee zouden we allen blij zijn.

H. Vreugdenhil-Busstra

Amersfoort

De tijd tussen Oude en Nieuwe Testament (II)

Mattatias

Het joodse volk verkeerde in uiterste benauwdheid; het was de donkerste tijd waarover Daniël geprofeteerd had (zie Daniël 11 : 31 e.v.). Toen gebeurde het. In een klein dorpje, Modein, woonde een priester, *Mattatias*; hij weigerde aan Zeus te offeren en doodde de koninklijke beampte. Met zijn vijf zonen vluchtte hij daarna de bergen in. Daar voegden zich veel gelovige joden bij hem. En samen begonnen ze een guerrilla-oorlog tegen Syrië.

Samen. Eenvoudig gezegd. Maar er waren soms moeilijke knopen door te hakken. Zoals de vraag of je op sabbat wel mocht strijden. Eens hadden de Syriërs een schuilplaats van een grote groep joden aangevallen.

''Op de sabbat ging het leger van de koning tot de aanval over, al roepend: 'Nu is het genoeg! Kom te voorschijn en doe wat de koning beveelt, dan zullen jullie in leven blijven.' Maar de joden antwoordden: 'Wij komen niet te voorschijn: wij zijn niet van plan om op bevel van de koning de sabbat te schenden.' Onmiddellijk ging men tot de aanval over. Maar de joden verweerden zich niet, slingerden geen stenen naar hen en sloten de toegang tot hun schuilplaats zelfs niet af. Zij riepen: 'Wij willen allen met een rein geweten de dood ingaan; hemel en aarde zijn onze getuigen dat jullie ons wederrechtelijk doden.' Het leger van de koning viel hen op de sabbat aan en ongeveer duizend personen, mannen, vrouwen en kinderen, vonden met hun vee de dood. Toen Mattatias en zijn vrienden daarvan

hoorden, bedreven zij luidkeels rouw over hen. Daarop zeiden ze tegen elkaar: 'Als wij allemaal doen zoals onze broeders en niet voor het behoud van ons leven en onze geboden de wapens opnemen tegen de heidenen, zullen ze ons al heel gauw van de aarde verdelgd hebben.' Nog diezelfde dag namen ze dit besluit: 'Als men ons op sabbat aanvalt, zullen wij ons weren om niet te sterven zoals onze broeders, die in hun eigen schuilplaatsen zijn omgekomen.' (1 Makkabeeën 2 : 32b-41).

Maar daarmee was het nog lang niet voor iedereen duidelijk of ze zo niet tegen de Here zondigden. En er was geen profeet in die dagen. Ze hadden het Oude Testament, maar geen nieuw woord van de Here voor deze situatie.

Wel werden de vrome joden zeer getroost door wat de Here al door Daniël voerzegd had: het liep Hem niet uit de hand, integendeel. En er zou verlossing komen! Ja meer nog: het was tóch de weg naar de komst van de Messias.

Judas de Makkabeeër

Mattatias stierf en zijn zoon Judas nam de leiding over: Judas de Makkabeeër (dat betekent: strijdhamer).

Nadrie jaar, in 164, veroverde hij de tempel. Het ontwijde brandofferaltaar werd afgebroken en de gebouwen werden schoongemaakt. Ook hier komen we weer de moeite tegen die men in die tijd ervoer omdat er geen profeet was:

"Overlegend wat ze met het ontwijde brandofferaltaar moesten doen, kwamen ze op de goede gedachte het af te breken; dan zou dat altaar dat door de heidenen was ontwijd, nooit een reden kunnen zijn om met de joden de spot te drijven. Ze braken het dus af, maar legden de stenen op een passende plaats op de tempelberg in afwachting van het optreden van een profeet die daarover een uitspraak zou doen. Daarna bouwden ze van ongehouwen stenen, zoals de wet dat voorschrijft, een nieuw altaar naar het model van het vorige." (Makkabeeën 4 : 44-47).

Aan deze gebeurtenis herinnert het feest van de tempelvernieuwing; we komen het in het Nieuwe Testament tegen (in Johannes 10 : 22) en de joden vieren het nog steeds in de maand december.

De Hasmoneeën

De tempeldienst was in ere hersteld. Maar Judas de Makkabeeër en zijn broers, die naar een voorvader 'de Hasmoneeën' heetten, wilden meer. Ze wilden het hele land bevrijden. Jarenlang hebben ze er hard om gevochten. Maar het lukte hun, stukje bij beetje. En in 142 waren ze helemaal vrij. Toch ging het inmiddels al niet meer zo goed. In het begin waren ze zich er diep van bewust, dat ze streden omwille van de dienst aan de Here; en ze verwachtten de uitkomst uit al hun benauwdheid alleen van Hem. Maar toen het hun steeds beter ging – het is o zo menselijk! – verflauwde de toewijding, de 'eerste liefde'. Eén van de Hasmoneeën, Jonatan, liet zich tot hogepriester wijden, hoewel hij niet uit het geslacht van Zadok (vgl. Ezechiël 40:46, 43:19, 44:15, 48:11) stamde. Ook al héette hij nog geen koning, in feite waren toen hogepriesterschap en koningschap al in één hand. Zijn opvolgers lieten zich ook steeds meer ko-

ninklijke eer bewijzen. Het ging hun meer om de macht dan om het dienen van de Here.

Die macht werd steeds groter: in 104 werd zelfs het noorden van Israël eindelijk weer joods; daar, in Galilea, hadden al meer dan 600 jaar heidenen gewoond. Die werden eventjes snel tot het jodendom bekeerd en besneden, soms onder dwang. In het zuiden werd Idumea veroverd, het oude land Edom, en ook daar werden mensen gedwongen zich te laten besnijden.

Maar intussen gingen ze steeds meer hellenistische gewoonten overnemen van de Syriërs – nota bene: daar was de strijd van hun voorouders juist tegen begonnen! Een latere priester-koning, die ook Jonatan heette, veranderde zelfs zijn naam in een Griekse: Alexander Janneüs.

In die tijd kwam een groep vrome joden tot de conclusie dat dit fout moest gaan. Zij legden de gelofte af, dat zij zich zo stipt mogelijk aan de wet van de Here zouden houden en ook anderen daartoe zouden oproepen. Misschien zou God het land dan nog genadig zijn. Zij noemden zichzelf Farizeeën. Alexander Janneüs mocht hen uiteraard niet zo graag. Toen er eens een opstand uitbrak, nam hij zijn kans waar: hij liet achthonderd Farizeeën tegelijk kruisigen.

Antipater

We zouden meer uit die periode kunnen noemen. Wat men bijvoorbeeld denkt te weten over de Essenen, de groep joden die in de grotten van Qumran geleefd heeft, waar de Dode Zeerollen gevonden zijn. Maar het is de vraag of het wel belangrijk voor ons is; het is allemaal heel vaag. En in het Nieuwe Testament vinden we er ook niet duidelijk iets over.

We gaan naar het jaar 63. De Romeinse generaal Pompejus was druk doende Syrië te veroveren. En in Israël kregen twee Hasmoneeën ruzie om de troon. De oudste werd geholpen door een Idumeeër (een Edomiet dus), die Antipater heette. De jongste riep de hulp in van de Romeinen. En die waren, onder leiding van Pompejus, best bereid ook in Palestina de Pax Romana, de Romeinse 'vrede', te vestigen. Palestina werd ingelijfd bij het Romeinse

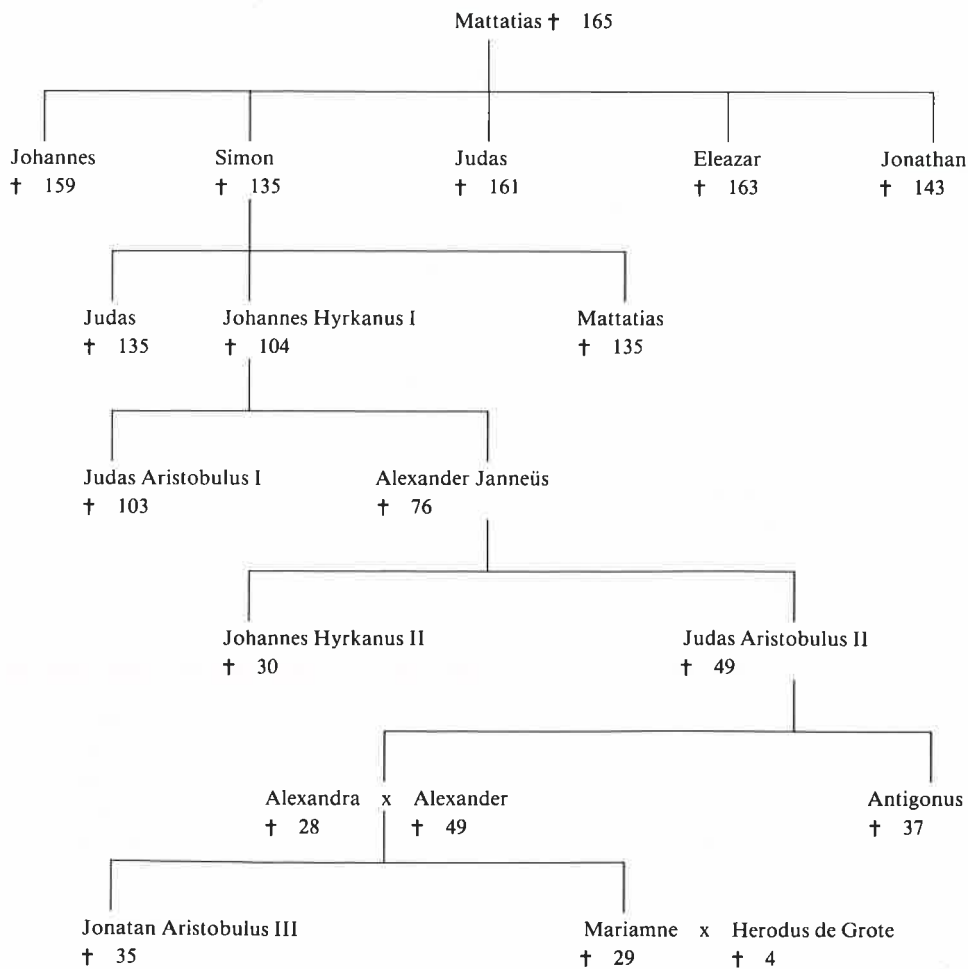
rijk. Met het koningschap der Hasmoneeën was het afgelopen; wel mochten ze priester blijven.

Antipater, de Edomiet, wist goede vrienden te worden met de Romeinen; hij bracht het op den duur zelfs tot stadhouder. En hij sloofde zich uit goede vrienden met hen te blijven; zo hielp hij Julius Caesar een keer uit de nood, toen die in Egypte op een veroveringstocht klem kwam te zitten. Daar-

door stonden ook zijn onderdanen, de joden, bij hen in een goed blaadje. Ze kregen allerlei voorrechten, zoals vrijstelling van militaire dienst. Ook mochten ze overal waar ze maar wilden in het Romeinse rijk, synagogen stichten.

Antipater werd steeds machtiger. Hij stelde zijn beide zoons aan over een deel van het land. Een van die twee heette Herodes.

De Hasmoneeën

En de Hasmoneeën? Die hebben herhaaldelijk geprobeerd in opstand te komen. Ze hoefden maar naar hun roemrijk voor­ geslacht te verwijzen om volk op de been te krijgen. Bij zo'n opstand lukte het eens, Antipater te vermoorden; ook één van zijn zoons kwam om. Alleen Herodes wist de dans te ontspringen. Hij vluchtte naar zijn vrienden, de Romeinen. Hij kreeg de titel van 'koning' en met de hulp van Romeinse legioenen heroverde hij 'zijn' land.

Herodes

Herodes regeerde als koning van het jaar 37 tot het jaar 4 voor onze jaartelling.

Maar hij begreep wel dat hij moest proberen het joodse volk voor zich te winnen. Daarom trouwde hij met een prinses uit het Hasmonese huis, Mariamne. Zo leek het een beetje alsof hij de wettige erfgenaam van de Makkabeeën was ...

Herodes zette overall schitterende bouw­ werken neer; dat was zijn speciale hobby. Hij was een typisch hellenistisch vorst, ook daarin. Vooral aan het opknappen en uitbreiden van de tempel in Jeruzalem heeft hij veel geld en energie besteed: hij vergrootte de tempelberg en voegde gebouwen toe aan de tempel; ook liet hij alles verfraaien. Hij kreeg de bijnaam Herodes de Grote.

Maar echt geliefd werd hij niet. Hij was wreed en wispelturig, en vooral: men móest hem niet om zijn afkomst: hij was immers een Edomiet! Mede daardoor werd hij steeds achterdochtiger. Voortdurend verdacht hij mensen uit zijn naaste omge­ ving ervan dat die hem uit de weg wilden ruimen. Zo kwam hij ertoe zelfs zijn vrouw en een paar van zijn eigen zonen te laten doden.

De Romeinen

Toen Herodes koning werd, stond het er met het Romeinse rijk niet zo best voor: verschillende heersers streden met elkaar om de macht. Voor de gewone mensen was het een ellendige tijd, maar voor Herodes was het nog niet zo kwaad, en hij was slim genoeg zich steeds aan de gunstigste kant te bevinden.

Tenslotte kwam er één definitief als over-

winnar te voorschijn: Octavianus, die de erenaam Augustus kreeg – 'Verhevene' betekent dat. Herodes had net op tijd zijn kant gekozen. Augustus wist een eind te maken aan alle oorlogen en bracht overal in het rijk vrede en welvaart. Uiteraard was men daar de keizer zeer dankbaar voor – in het oosten vereerde men hem zelfs als een god. Men noemde hem de heiland der wereld! Zo stond het ervoor, toen onze Here, dé Heiland der wereld, in Betlehem geboren werd.

Nog even iets over de opvolgers van Herodes: zijn rijk werd na zijn dood verdeeld onder drie zoons: Archelaüs kreeg het grootste stuk: Judea en Samaria. Herodes Antipas kreeg Galilea en Perea. Filippus kreeg het gebied aan de noordoost­ kant van het meer van Galilea.

Met geen van de drie waren de joden erg gelukkig. Maar Archelaüs was de ergste van alle drie: hij begon zijn regering al met een bloedbad. Hij maakte het zo bont, dat de joden een klacht indienden bij keizer Augustus. Ze wilden nog liever rechtstreeks door de Romeinen bestuurd worden dan door die man. De keizer vond het best. Hij zette Archelaüs af en stuurde een stad­ houder naar Judea en Samaria. De andere twee zoons van Herodes mochten blijven regeren.

Herodes Antipas kennen we uit het Nieuwe Testament als een sluwe koning ('die vos' noemt Jezus hem in Lucas 13 : 32); hij had de vrouw van zijn broer Filippus genomen voor zichzelf en liet Johannes de Doper onthoofden.

Farizeeën en Sadduceeën

Ter afsluiting zou ik nog even iets meer willen zeggen over de Farizeeën, en over die andere partij die we in het Nieuwe Testa­ ment tegenkomen, de Sadduceeën.

Over het ontstaan van de partij van de Fari­ zeeën hadden we al iets verteld: een groep vrome joden die kritiek had op de Hasmo­ neeën. Zij waren erg geschrokken van het verval bij de Makkabeeënfamilie en die vele volksgenoten die zich steeds meer aan de heidense omgeving aanpasten: als het zo doorging, kon de Here hen wel weer in ballingschap sturen!

Dus legden ze een gelofte af, dat ze zich zo precies mogelijk aan de wet zouden houden en een goed voorbeeld zouden geven aan het volk. Misschien zou de HERE hun genadig zijn... Vooral veel Schriftgeleerden werden lid van deze partij.

Ze gaven veel onderricht in de wet. En ze waren zó bang, per ongeluk de wet te overtreden, dat ze daarom allerlei extra geboden maakten; een omheining, een schutting bouwen om de wet, noemden ze dat. Ze beschermden bijvoorbeeld het onderhouden van de sabbat tegen overtreding door te bepalen: voor de zekerheid mag je op vrijdagavond al een half uur vóór zonsondergang niet meer werken; dan heb je een half uur speling.

Tegenover de partij van de Farizeeën stond die van de Sadduceeën. Daartoe behoorden vooral de rijke en adellijke families, dus ook de Hasmoneeën. Zij streefden naar het oude ideaal van de Hasmoneeën: Israël een zelfstandige staat, met de tempel als middelpunt. Die tempel als machtscentrum vonden ze belangrijker dan dat gedoe over allerlei wetten. Je moest je natuurlijk aan de boeken van Mozes houden, maar al die extra wetten konden wel achterwege blijven.

Zelfs de boeken van de profeten vonden ze minder belangrijk, want daarin ging het steeds maar over het eindoordeel en over het vreedrijk dat daarna zou komen – en dat vreedrijk wás er toch al, als de glorie van de tempel hersteld was!

Verder lieten ze ook allerlei hellenistische gewoonten toe, om mee te kunnen doen met de hogere kringen van de Romeinen; dat kon immers hun macht alleen maar ten goede komen.

En wat was het *Sanhedrin*? Dat college kom je al tegen in de tijd van de Makkabeeën. Het vergaderde in een grote zaal in de tempel. Het bestond uit de zeventig meest invloedrijke mensen op het gebied van bestuur en rechtspraak. Alle joden, of ze nu in Palestina woonden of ver daarbuiten, gehoorzaamden de uitspraken van het Sanhedrin. De voorzitter van het Sanhedrin was de hogepriester. Ook de belangrijkste priesters waren lid, bijvoorbeeld de drie schat-

meesters van de tempel. Samen heetten ze de overpriesters.

Een andere belangrijke groep waren de 'oudsten': de belangrijkste burgers, vaak familiehoofden van voorname geslachten in Judea. Net als de overpriesters waren deze mensen vaak lid van de partij der Sadduceeën.

Ten slotte waren daar Schriftgeleerden. En dat waren in de regel Farizeeën. Het is duidelijk, dat het wel eens kon botsen tussen de verschillende groepen binnen het Sanhedrin.

Als we ons indenken naar welke groepering onze sympathie uit zou gaan, als wij in die tijd geleefd hadden, zouden we misschien wel bij de Farizeeën uitkomen. Immers, de Sadduceeën waren nationalisten: ze hadden van de joodse natie, met de tempel en het huis der Hasmoneeën als centrum, hun afgod gemaakt. Hun toekomstverwachting was helemaal aards gericht; zij geloofden, zoals we weten, ook niet in de opstanding der doden.

En toch werden de Farizeeën even felle vijanden van de Christus. Hoe kon het zo misgaan?

Zij waren, in hun ijveren voor de wet, het uterlijk van de wet – mét al die extra bepalingen die ze er als schutting omheen gebouwd hadden – belangrijker gaan vinden dan het hárt van de wet. Want waarvoor had de Here de wet gegeven? Om zijn volk een slavenjuk op te leggen? Geboden en verboden voor het dagelijks leven om met het naleven daarvan de gunst van de Here te verwerven? Zo ging het eruit zien onder de bewerking door de Farizeeën. En met al hun tienden en aalmoezen aten ze tegelijkertijd de huizen der weduwen op. Met al hun vasten en nederige gebeden zochten ze de eer van mensen (zie bijv. Matteüs 23).

Want het Grote Gebod, dat van de liefde, als antwoord op Góds liefde, waren ze vergeten.

Wij kunnen hiervan leren voor onze eigen tijd, zei ik al. Als we 't ons eerlijk afvragen, zouden we misschien in onszelf wel heel wat terugvinden van de Farizeeër én van de Sadduceeër. Wij zijn uit onszelf immers ook geneigd ons heil ergens anders te zoeken dan

bij de Here. We kunnen het druk hebben met de dienst van de Here, zoals de Farizeeën; met de opbouw van een machtig kerkelijk leven, zoals de Sadduceeën – zonder in hartelijke liefde te leven met de Here zelf.

Als dat zo is, laten we ons daar dan haastig van bekeren. De Here vraagt van ons geen uiterlijke dienst, waarbij we verder buiten schot blijven; Hij vraagt ons h art, elke dag opnieuw.

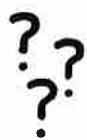
En laten we met groot verlangen blijven uitzien naar de terugkomst van onze Here Jezus, z o dat ons leven-nu daardoor al overstraald wordt. Want de bruiloft van het Lam komt!

Gesprekspunten

1. Kunnen we de Makkabeeën reformatoren noemen?

2. Denkt u zich in dat u in Mattatias' tijd leefde, dus alleen het Oude Testament kende; zou u dan gemakkelijk uit die 'sabbatskwestie' gekomen zijn?
3. a. Noem concreet waarin wij gemakkelijk kunnen lijken op de Farizeeër.
b. En op de Sadduceeër.
c. Moeten we een 'gulden midden' tussen beiden zoeken?
4. De Hasmoneeën waren priesters met koninklijke macht. Hoe konden de gelovigen in die tijd weten of zij misschien de vervulling beleefden van bijv. Zacharia 6 : 12, 13?
5. Hoe concreet verwachten wij Christus' wederkomst?

Het hieraan voorafgaande gedeelte vindt u in het oktobernummer. Daar kunt u ook terecht voor bijbehorende lectuur.

Vragenhoekje

M.J.A. Zwikstra-de Weger
Narcisstraat 39
3333 GX Zwijndrecht

Jahwe, de naam van God

Op een verenigingsavond in de provincie Utrecht bleef (alweer enkele maanden geleden) deze vraag onbeantwoord: Waarom gebruiken we in deze tijd de naam Jahwe niet meer als aanspreektitel?

Namen van God

Onze God noemt en openbaart Zich in zijn Woord aan ons met meerdere namen. Deze namen hebben ieder hun eigen betekenis, waarin Gods eigenschappen van verschillende kanten belicht worden. Deze namen worden in bijbelvertalingen (ook in onze taal) steeds vertaald. De meest bekende zijn:
– *El* of *Elohim* (Oude Testament, Hebreeuws dus); in het Nieuwe Testament staat dan *Theos* (Grieks); de Nederlandse vertaling is voor beide *God*. Meteen in het scheppingsverhaal in Genesis 1 vinden we deze naam; de betekenis is dan heel duidelijk: de Schepper van hemel en aarde, de Machtige. Christus gebruikte deze naam ook, toen Hij aan het kruis uitriep: "Eli,

Eli, lama sabachtani?" (het achtervoegsel *i* betekent 'mijn'; Eli = mijn God).

– *Adonai* (OT), in het NT *Despotes*; de betekenis is heer of gebieder en de vertaling is *Here* of *Heer*.

– *Jahwe* (Hebreeuws, OT) oftewel *Kurios* (Grieks, NT), in onze taal *HERE* (met hoofdletters ter onderscheiding van *Here*) in het OT en *Here* of *Heer* in het NT. *HEERE* en *Heere* zijn de vormen uit de Statenvertaling. Deze naam (Jahwe = *HERE*) komt in het OT ruim 6800 maal voor, de eerste keer al in Gen. 2:4. De betekenis ervan legt God zelf bij de braamstruik uit aan Mozes: *Ik ben die Ik ben* (letterlijk: 'Hij is die Hij is'). Dat wil zeggen: Ik ben de Onveranderlijke, de Standvastige, Ik houd